(Б?ек ?и??не? 70-еллыгына багышлана)
Еллар ?тк?н саен, ерагая бара безд?н Б?ек Ватан сугышыны? выкыйгалары. ?мма л?кин бу сугыш ист?леге илебезне? ??р кешесе й?р?генд? м??ге д?валанмый торган яра булып яш?яч?к.Безне? Иса авылыбыздан Б?ек Ватан сугышына й?зл?п кеше китк?н. Аларны? к?бесе м??гег? сугыш кырларында ятып калганнар. Минем алдагы хик?ял?вем шушы авылдашларымны? берсе турында булыр. Авылыбызда бер ?к фамилия й?рт?чел?р к?п, и? таралганнарыннан: Капкаевлар, Кильдеевлар, Долотказиннар, Иштряковлар, Тумпаровлар. Берт?рле исемлел?ребез д? байтак. Шунлыктанмы, ?лл? б?т?н с?б?племе, авылыбызда фамилиял?р бел?н берр?тт?н кешене ?й кушаматы бел?н атау да татаралган.
Минем алдагы хик?ял?вемне? баш героен да авылыбызда исем-фамилиясе буенча гына т?гел, ? б?лки яратып, олылап, ?й кушаматлары буенча “Кур?й” Хыс?ен абзи, яки Кур?й бабай дип атый идел?р. Ул безне? урамыбызда, Кызылъярда, гомерен ?тк?рде. 1941 еда ул шушы Кызылъярыбыздан ук, б?т?н авылдашларыбыз бел?н берр?тт?н, туган ?енд? хатыны бел?н балаларын калдырып, Б?ек Ватан сугышына чыгып китк?н. Авылыбыз матур Исса елгасыны? яр буйларында урнашкан, шунлыктан, авылыбызда й?з? белм??чел?р юк. Саранск ш???ренд? урнашкан формировочный пунктта, кем су астында ??м су ?стенд? й?з? бел? дип сорау ишетк?ч, Хыс?ен абый ??м к?рше Латышовка авылыннан булган И.Н.Арюков алгы сафка чыгалар. Бу минуттан ике татар ир-атны язмыш сугыш юлларын берг? ?т?рг? насыйп кыла. Аларны икесен д? Горький ш???рен? юллыйлар, ??м анда, Идел ярларында, т??риб?ле х?рби водолазлар ?ит?кчесенд? ике дус водолаз ??н?рене? б?тен нечк?лекл?ре бел?н танышалар...
Йорткыч фашистлар ишелм?се Волгоградка ташлана. Безне? гаск?рл?р сугышып Дон елгасына чиген?л?р. Аларны елганы? аръягына к?черерг? кир?к. Дош-ман бертуктамый елгага бомбалар ташлый, бик к?п сугышчылар ??м х?рби техника батып кала. Бу шартларда аерым водолазлар батальонына Идел ярларында ?йр?нг?н осталыкларын практик р?вешт? к?рс?терг? туры кил?. Бертуктамый торган артиллерия ??м авиация туплары астында, к?нне-т?нне пантон к?перл?ре ремонтлыйлар, су астыннан баткан танкларны, х?рби машиналарны к?т?реп торалар.

Дон елгасы буенда алынган х?рби т??риб? аларга Идел ярлары буенда сугышканда да бик кир?г?. Сугыш д?вам ит?. Туганлашкан ике дусны - Киль-деев Хамзя улы Хыс?ен ??м Арюков Нем?тулла улы Исхакны сугыш язмы-шы бер фронттан икенчег? ташлап й?рт?. К?ньяк Украина. Безне? гаск?рл?р к?нбатышка юл тота. Унтугызынчы гвардияле сапёр батальоныны? водолазлары да шунда. Украинаны? б?ек елгасыны? ярларына алар инде т??риб?ле сугышчылар булып ?ит?л?р. Бирed? аларны Днепрны? гидроэлектростанциясе шаккаттыра. Бу бит сугышка кад?р бишьеллыкларны? горурлыгы иде! ?ст?вен? тагын, ул илебезне? беренче ?ит?кчесе, ??р совет кешесе ?чен да?и булган В.И.Ленинны? исемен й?рт? иде!
Днепр ?стен? туплар ялкыны явып торды. Фашистлар б?тен к?чл?рен Днепрогэсны ?ир ?стенн?н юк ит?г? ташлыйлар. Алар, Берлиннан килг?н кушу буенча, Днепрогэс эчен? егерме биш эшелон шартлаткыч тыгып куйганнар. Л?кин бу шартлаудан плотинага зур зарар килми. Днепрогэс чыдый. Беренчесе у?ышсыз булганга, дошман икенче шартлау х?зерли...
К?нн?рд?н бер к?нне Арюков ??м Кильдеевны командир ?зен? чакыртып: “Бу вакытлар безне? гаск?рне елганы? аръягына к?чер? башлана. Фашистларны? планы буенча, н?къ шушы вакытта Днепрогэсны шартлатачаклар. Шулай итеп, алар плотинаны да, безне? гаск?рне д? юкка чыгарырга уйлыйлар. Сезг? бик ?итди задание башкарырга туры килер... Чыннан да, бу й?кл?м? ?и?елл?рд?н т?гел иде. Безне? командованиег? шартлаткычны? кайда яшерелг?не билгеле иде. Днепрогэсны? т?б?нд?ге м?йданындагыларын зарарсызландырырга лейтенант Карузов разведчикларына кушылган. Л?кин югары м?йдандагы алтмыш тонна шартлаткычны ничек юк ит?рг?? ?ир ??м су ?стенн?н бу эшне булдырырга м?мкинлек юк, ч?нки к?нне-т?нне югары м?йданны дошман туплый. Бер юл кала - су астыннан.
- Без сезг? ышанабыз, - диде капитан Сошинский, су астына т?ш?ч?к ике тугандашка. Дуслар су астында. Монда аларны адым саен ?лем сагалап тора, ч?нки фашистлар елга т?бенд? к?п санлы тозаклар калдырганнар. ??р адым зур к?ч бел?н ген? бирел?. ?ст?вен? кислород та санаулы. Су астына беренче т?ш?-л?ре н?ти??сез булды - шартлаткычка илт? торган тимерчыбыкларны таба алмадылар. Б?т?н ялгышырга ярамый. ??р к?н й?зл?г?н сугышчыны? гомерен ?зеп алып кит?. Я?а чуму. Су астында бер адым, ун, й?з, ике й?з...? кир?кле тимерчыбыклар к?ренми. Кислород мизгел саен кими бара. Икенче с?гать су астында...
Арюков приборга к?з салды. Й?р?к авыздан чыга, тамырларда кан тукталган шикелле. Аппаратка н?рс?дер булган. Кислород бары тик чирек с?гатьк? ген? ...Су ?стен? чыгарлык ?ит?р иде д?, л?кин ...
Мен? й?р?к я?а к?ч бел?н тиб? башлады: су т?бенд? з?хер еланнар шикелле ишелеп яткан изоляциял?нг?н калын тимерчыбыклар к?ренде. К?з алдында кара т?г?р?кл?р...Сугышчы хушын югалта. ? авылдашабыз, Кильдеев, д?ньясын онытып, берн?рс?г? д? карамыйча, з?хер тимерчыбыкларны киск?ли д? киск?ли. Нич? метр тимерчыбык киселг?ндер ик?н - кем ?лч?г?н аны! Л?кин берн?рс? ачык билгеле - шартлау булмаячак.
- Ура, Исхак, без ?и?дек!
? кая ик?н дусты? Куркыныч н?рс? к?рде Хыс?ен - тугандашы Днепр т?бенд? х?р?к?тсез ятып тора... Л?кин ?мет ?ле ?зелм?г?н. Ул дустын ?стер?п сигнал ?ебен? таба атлый башлый. ?зене? д? к?че калмаган, аякларына кургаш б?йл?г?нн?р шикелле. Л?кин тукталырга ярамый – туктаса, берд?н икесе д? тынчып ?л?ч?кл?р...

Арюков ?ч с?гатьт?н со? гына а?ына кил?. ??м к?рг?н беренче с?р?те - капитан Сошинскийны? ?итди й?зе:
- Борчылма, дусты? Кильдеев та тере. Ул сине ?лемн?н кыткарды. Молодецлар, эшне булдырдыгыз! - диде командир...
Язмамны? ике героена да Б?ек Ватан сугышы кырларыннан туган ?ирл?рен? ис?н-сау кайтырга насыйп булган. Со?ыннан, сугыштан сон, нич?м?-нич? м?рт?б?, б?йр?м ?ст?ле артында утырган килеш, иск? ала булганнар тугандашлар сугыш кырларында башларыннан ?тк?нн?рне, к?рг?нн?рне.
Туган ?ен? кайткач, Хыс?ен абый, хатыны бел?н матур гына яш?п торганнар. Гомере буе колхозда хезм?т итк?нн?р. Берсенн?н-берсе акыллы ??м эшч?н балалар ?стерг?нн?р алар. Кур?й бабаебыз х?зер юк инде. Аны? балалары, оныклары, онычкалары, бабалары саклап калган тыныч тормышны? т?мен-ямен а?лап, кадерен белеп, бу ка?арман кеше турында х?тер саклап яшил?р.
P.S. Хик?я язганда укучыларыбызны? эзл?н?-тикшер? материаллары ??м Х.Х.Кильдеевны? гаил?сенд? сакланып калган материаллар бел?н кулландым.

Светлана Абаева